

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Анотація. Стаття присвячена актуальним проблемам впровадження цифрових технологій в освітню систему. Відзначено, що ефективність цього процесу в умовах глобалізації значною мірою визначає темпи і якість цифровізації інших сфер життєдіяльності людини. Дистанційна форма навчання, заснована на зазначених технологіях, набуває інтенсивного розвитку і підтримується на міжнародному та державному рівнях, оскільки здатна забезпечити освітні потреби осіб, що навчаються в складних ситуаціях, в тому числі в умовах карантину. У статті розглянуто тенденції розвитку дистанційного навчання як ресурсу освіти, визначено його основні особливості, проаналізовано переваги та ризики.

Ключові слова: дистанційне навчання, глобалізація, цифрові технології, зміна ролі педагога, цифрова реальність, цифровізація освіти, ризики цифровізації, морально-етичні ризики, проблеми розвитку.

Вступ

Цифровізація дистанційного навчання зумовлена змінами у сучасному світі, зокрема розвитком суспільства на тлі глобалізаційних процесів, що обумовлюють виникнення нових вимог до суб'єктів різних сфер діяльності. Серед них базовими є вміння орієнтуватися в масиві інформації, навички самостійно діяти в умовах недостатньої кількості даних, здатність створювати на їхній основі нові інформаційні потоки, вміння співпрацювати з іншими суб'єктами за допомогою цифрових технологій – електронних транзакцій, які реалізуються шляхом використання Інтернету тощо. На підготовку випускників навчальних закладів різних рівнів згідно із зазначеними вимогами у наш час існує соціальне замовлення як на світовому, так і на державному рівнях. На думку деяких дослідників, у наш час навіть відбувається становлення нової – цифрової – реальності. Зазвичай, поряд із аналітикою онтологічного обґрунтування цього виду реальності, епістемологічних умов її осягнення, науковці здійснюють дослідження цифровізації різних сфер життєдіяльності людини, у тому числі освітньої та у її межах дистанційного навчання (Кучерук, 2020: 91-94; Маниковская, Сафуанов, Лехмус, Колганов, 2019: 116–121). Оскільки об'єкт статті – цифровізація зазначеної форми навчання є явищем недостатньо вивченим, існує потреба в докладному його дослідженні.

Мета дослідження

Мета статті – дослідити особливості дистанційного навчання в Україні, а завдання – розглянути цю форму навчання у контексті її цифровізації; проаналізувати переваги і недоліки зазначеного процесу.

Методологія дослідження

У роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Основним серед них став системний метод, за допомогою якого об'єкт дослідження вивчався в межах цілісної множини елементів та в сукупності відношень і зв'язків між ними. Тобто об'єкт – цифровізація дистанційного навчання – розглядався як складова зазначеного процесу в освіті. Крім того, у процесі дослідження використано індукцію, дедукцію, аналіз, синтез, узагальнення та ін.

Результати

Як слушно зазначає А. Назаренко, інтеграцію інформаційно-комунікативних технологій у навчальний процес, передусім, пов'язують із дистанційним навчанням. До цієї форми навчання впроваджувались комп'ютерні навчальні програми, які успішно використовуються і в наш час. Проте дистанційне навчання за ступенем організації є не ок-

ремим компонентом, а відносно автономною формою – це «доставка освіти» до осіб, що потребують освітніх послуг. Зазначена форма навчання відрізняється від інших видів за напрямом освітнього впливу. За такої форми не особи, що навчаються, скеровуються в один центр – за освітою, а, навпаки, освіта з одного центру – до осіб, що навчаються. Дистанційне навчання, додає дослідниця, знайшло свою нішу, у якій у нього не має конкурентів (Назаренко, 2015: 71-72). Цей вид навчання у «Положенні про дистанційне навчання» визначається як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному при опосередкованій взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (Положення про дистанційне навчання).

Проблеми, пов'язані із застосуванням цифрових технологій в освітньому процесі, в тому числі у межах дистанційного навчання, позитивні і негативні наслідки їхнього впровадження, тією чи іншою мірою знайшли відображення в працях сучасних дослідників (Ашиток, 2020: 128-131; Дротянко, 2017: 10-14; Кликунов, 2003: 78-80; Кучерук, 2020: 91-94; Степанов, 2018). Зокрема, дослідники зазначають, що при дистанційному навчанні з використанням цифрових технологій змінюється роль навчальних закладів – від постачальників знань до закладів, що створюють умови для осіб, які значною мірою навчаються самостійно. Змінюється і роль педагога – він стає не транслятором знань, а помічником у процесі самостановлення представників молодого покоління. Звісно, зазначена форма навчання не є базовою, вона носить лише додатковий, а в умовах карантину – тимчасовий характер. Звичайні очні заняття залишаються в нашому житті. І так само, як дистанційне навчання, перебуває під впливом цифровізації, яку І. Кучерук визначає як принципово новий формат освітнього середовища, в основі якого є цифрові технології, що забезпечують зручні та доступні сервіси і платформи для підвищення конкурентоспроможності, ефективної взаємодії всіх учасників навчального процесу, підвищення ролі інтелектуальної власності, розвитку цифрових навичок (Кучерук, 2020: 91-94). На визначальну роль цифрових технологій в організації дистанційного навчання звертає увагу З. Девтерова, що розглядає цю форму як специфічний навчальний процес, що будується, як і будь-який інший, відповідно до логіки пізнавальної діяльності, але реалізується засобами Інтер-

нет-технологій, відеоконференцій, інтерактивного телебачення, іншими інтерактивними засобами. Основною ідеєю методики дистанційного навчання, на думку дослідниці, є створення навчального інформаційного середовища, що включає в себе комп'ютерні інформаційні джерела, електронні бібліотеки, відео – та аудіотеки, електронні книги і навчальні посібники. Інформаційно-освітнє середовище створює унікальні умови для осіб, що навчаються, для отримання знань як самостійно, так і під керівництвом викладачів (Девтерова, 2010: 31-39).

У процесі очного і дистанційного навчання можуть використовуватися одні і ті ж технічні ресурси: комп'ютери, планшети, мобільні пристрої, відео-системи, інтерактивні екрани; такі освітні ресурси: програмне забезпечення, електронно-освітні ресурси, інформаційно-освітні портали, електронні бібліотеки, хмарні ресурси, вебінари, телеконференції; для організації управління процесом: електронна пошта, соціальні мережі, особистий кабінет у хмарі та ін. Проте дистанційне навчання значно більшою мірою, ніж очна освіта, інтегрувало цифрові технології, і саме вони виокремлюють його як особливу форму навчання і сприяють успішності поширення. Завдяки цим технологіям дистанційне навчання набуло таких особливостей: гнучкість (можливість відвідувати заняття у зручній для осіб, що навчаються, час; засвоювати знання у зручному місці та в зручному темпі); модульність (можливість формувати навчальний план, який відповідає індивідуальним або груповим потребам); паралельність (можливість поєднувати професійну діяльність із навчанням); віддаленість (можливе віддалення перебування того, хто навчається, від тих, хто навчає, та навчального закладу); асинхронність (той, хто навчає, і той, хто навчається, можуть реалізовувати технологію навчання та учіння неодноразово); масовість (кількість студентів дистанційної форми навчання може бути різною, оскільки цифрові технології здатні забезпечити групові та індивідуальні форми взаємодії); рентабельність (дистанційне навчання не передбачає оренду, опалення, освітлення приміщень для осіб, що навчаються, тощо); зміна статусу науково-педагогічного працівника (основними функціями педагога стали консультативна, координаційна та ін.); зміна статусу особи, що навчається (від такої особи при дистанційному навчанні вимагають значний рівень початкової освіти, здатність до самоорганізації); здоров'язбереження (можливість створити умови для самоізоляції під час карантину і продовжувати навчатись).

Цифровізація дистанційної форми навчання зумовила її переваги, до яких С. Степанов відносить економічну вигоду за рахунок економії витрат на транспортні та інші супутні витрати; економію часу для всіх учасників навчального процесу за рахунок швидкого доступу до освітніх ресурсів; отримання освітньої послуги у будь-якому місці та будь-який час через глобальну мережу (можливість максимально адаптувати навчальний процес до потреб і можливостей тих, хто навчається); доступність численних баз даних та освітніх ресурсів, різних методичних посібників і навчальних матеріалів; можливість навчатися без відриву від основного місця зайнятості і діяльності; розвиток у осіб, що навчаються, вміння самостійної роботи; можливість навчатися одночасно за кількома освітніми програмами; можливість викори-

стовувати поради кваліфікованих педагогів під час інтерактивної взаємодії; гнучкість електронно-мережових навчальних технологій, які забезпечують можливість максимально використовувати прийоми індивідуалізації та диференціації в навчальному процесі (Степанов, 2018).

На негативні моменти у впровадженні дистанційного навчання дослідники звертають увагу нечасто, хоча таких моментів чимало. Зокрема, Н. Кликунов слушно, на наш погляд, виділяє декілька суттєвих недоліків цієї форми навчання, основним серед яких є те, що зазначений вид навчання не передбачає безпосереднього контакту між викладачем і студентом. А це породжує такі проблеми: відсутність безпосереднього і цілісного сприйняття матеріалу; зниження можливості спілкування та співпраці, які забезпечують спільні роздуми. Є також проблема ідентифікації автора, адже педагог не завжди може перевірити, наскільки особа, що навчається, самостійно виконувала завдання або контрольну роботу. До негативних сторін дистанційного навчання дослідник також відносить те, що більшу частину навчального матеріалу особа, що навчається, має засвоїти самостійно, а це збільшує ризик неякісного навчання, пов'язаного з можливістю плагіату – привласнення думок інших людей та результатів досліджень без посилання на авторів (Кликунов, 2003: 78-80).

Обговорення

Цифровізацію навчання зазвичай розглядають у формальному плані – оформлення навчальних матеріалів в електронному вигляді і використання електронних пристроїв. Проте зазначений процес є лише початковою умовою для подальшого розвитку освіти на основі цифрових технологій, оскільки критерієм оцінки інновацій завжди має бути їхня корисність для осіб, що навчаються. Нововведення мають стосуватися не лише змін технічного характеру, а й змін у змісті та організації освітнього контенту, в структурі та організаційних принципах навчального процесу, визначальним серед яких має залишатися гуманістичний (Сафуанов, Лехмус, Колганов, 2019: 116–121). Формальне втілення в навчальний процес цифрових технологій, як слушно зазначає М. Маніковська, може призвести до тривожних наслідків і зумовити можливу дегуманізацію суспільства, інструменталізацію людського життя, деформацію ідентичності людини, розпад її на фрагменти й навіть зведення до профайлу («цифрової людини»), девальвацію нині існуючих норм моралі та етики (Маніковская).

Цифровізація освіти може спровокувати інтелектуальний колапс, зниження креативності. Вже сьогодні чимало студентів підміняють свій інтелектуальний пошук компіляцією фрагментів готових рішень з електронних джерел, живуть з ілюзією того, що можливість скористатися цими джерелами і є їхніми знаннями; переконані, що освіта покликана озброїти їх суто професійними знаннями. Їм невтямки, що лише критично перероблений, духовно засвоєний «світлоносний досвід» може стати «плодоносним» (Васон, 2016). Педагогічне співтовариство давно усвідомило, що освіта – це не лише засвоєння знань, це становлення людини у її повноті і цілісності. Як вірно зауважував Х. Ортега-і-Гассет, «духовна міць» навчального закладу, у якому

здобувають освіту представники молодого покоління, визначається не лише інтелектуальною силою, що забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, а й «моральним капіталом» (Ortega y Gasset, 1932).

Щодо ризиків, пов'язаних із цифровізацією освіти, на наш погляд, слушною є думка О. Малишка, який зазначав, що Інтернет – як технічний засіб – є етично нейтральним. Зазначена всесвітня система об'єднаних комп'ютерних мереж, а також інші електронні пристрої можуть сприяти як розкриттю творчого потенціалу особистості, розширенню її свободи, так і стати засобом поневолення людини. Все залежить від того, яку світоглядну систему ми приймаємо. Тому на перший план виходить підготовка викладачів дистанційної освіти. Педагог із високою ерудицією на основі розробленої гуманістичної концепції дистанційної освіти покликаний виховувати високорозвинену чуйну інтелектуальну особистість (Малышко, 2007: 394-398).

Висновки

Становлення і розвиток дистанційної форми навчання, здатної забезпечити здобуття освіти представниками молодого покоління в складних ситуаціях, відбуваються на основі цифрових технологій. У свою чергу, ця перспективна форма сприяє поширенню даних технологій, що стали необхідними у багатьох сферах діяльності людини. Ризики, які виникають під час організації дистанційного навчання, варто долати, у зв'язку з чим існує необхідність подальшого вивчення, глибокого осмислення, критичної оцінки цих ризиків з метою пошуку шляхів їхнього уникнення.

Список літератури

1. Bacon Francis. The New Organon / Francis Bacon. – Publisher: Cambridge University Press, 2016. URL: <https://academiaanalitica.files.wordpress.com/2016/10/francis-bacon-the-new-organon.pdf>
2. Ortega y Gasset Jose. The Revolt of the Masses, 1932. – URL: https://archive.org/stream/TheRevoltOfTheMassesJoseOrtegaYGasset/Philosophy++The+Revolt+of+the+Masses++Ortega+y+Gasset+Jose_djvu.txt
3. Ашиток Н. І. Інформаційно-комунікативний аспект розвитку сучасної вищої освіти в Україні / Н. І. Ашиток // Вісник НАУ. – Серія: Філософія. Культурологія. – 2020. – №1 (31). – С. 128-131.
4. Девтерова З. Р. Методология реализации систем дистанционного обучения / З. Р. Девтерова // Сибирский педагогический журнал. – 2010. – № 11. – С.31–39.
5. Дротянко Л. Г. Високі технології як засіб трансформації медіа-дискурсу / Л. Г. Дротянко // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2017. – № 1 (25). – С. 10-14.
6. Кликунов Н. Д. Системные риски, порождаемые развитием дистанционного высшего образования в России / Н. Д. Кликунов // Университетское управление: практика и анализ. – 2003. – № 5-6 (28). – С. 78-80.
7. Кучерук І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей // Інноваційна педагогіка. – Випуск 22. – Т. 2. – 2020. – С. 91-94.
8. Малышко А. А. Философские аспекты процессов дистанционного образования / А. А. Малышко // Вестник МГТУ. – Т. 10. – № 3. – 2007. – С. 394-398.
9. Маниковская М. А. Цифровизация образования: вызовы традиционным нормам и принципам морали / М. А. Маниковская. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovizatsiya-obrazovaniya-vyzovy-traditsionnym-normam-i-printsipam-morali>.
10. Назаренко А. Л. Информатизация образования: синтез традиционного и электронного обучения (опыт создания новой модели лекционного курса) / А. Л. Назаренко // Открытое образование. Научно-практический журнал. – 2015. – № 2 (109). – С. 71-72).
11. Положення про дистанційне навчання. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
12. Сафуанов Р. М., Лехмус М. Ю., Колганов Е. А. Цифровизация системы образования / Р. М. Сафуанов, М. Ю. Лехмус, Е.

А. Колганов // Вестник Уфимского государственного нефтяного технического университета. – 2019. – №2 (28). – С. 116–121.

13. Степанов, С. Ю. Дистанционное обучение как ресурс развития непрерывного образования: риски и возможности [Электронный ресурс] / С. Ю. Степанов // Непрерывное образование: XXI век. – 2018. – Вып. 4 (24). – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/distsionnoe-obuchenie-kak-resurs-razvitiya-nepreryvnogo-obrazovaniya-riski-i-vozmozhnosti>.

References

1. Ashytok, N. I. (2020). Informatsiino-komunikatyvnyi aspekt rozvytku suchasnoi vyshchoi osvity v Ukraini [Information and communication aspect of the development of modern higher education in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University*, 1 (31), 128-131 [in Ukrainian].
2. Bacon, F. (2016) *Novyiy Organon [New Organon]*. Retrieved from: <https://academiaanalitica.files.wordpress.com/2016/10/francis-bacon-the-new-organon.pdf>.
3. Devterova, Z. R. (2010). Metodologiya realizatsii sistem distantsionnogo obucheniya Sybyskiy pedahohycheskiy zhurnal [Methodology for implementing distance learning systems]. *Sibirskiy pedagogicheskiy zhurnal, Siberian pedagogical journal*, 11, 31-39 [in Russian].
4. Drotianko, L. H. (2017). Vysoki tekhnolohii yak zasib transformatsii media-dyskursu [High technologies as a means of transforming media discourse]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Seriya: Filosofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University*, 1 (25), 10-14 [in Ukrainian].
5. Klikunov, N. D. (2003) *Sistemnyie riski, porozhdaemyie razvitiem distantsionnogo vysshhego obrazovaniya v Rossii [Systemic risks posed by the development of distance higher education in Russia]*. *Universitetskoe upravlenie: praktika i analiz, University Management Practice and Analysis*. 5-6 (28), 78-80 [in Russian].
6. Kucheruk, I. V. (2020). Tsifrovizatsiya ta yiyi vpliv na osvityniy prostir u konteksti formuvannya klyuchovih kompetentnostey [Digitization and its impact on the educational space in the context of the formation of key competencies]. *Innovatsiyna pedagogika, Innovative pedagogy*, 22 (2), 91-94 [in Ukrainian].
7. Manikovskaya, M. A. Tsifrovizatsiya obrazovaniya: vyizovy traditsionnym normam i printsipam morali [Digitization of education: challenges to traditional norms and principles of morality]. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovizatsiya-obrazovaniya-vyzovy-traditsionnym-normam-i-printsipam-morali> [in Russian].
8. Malysheko, A. A. (2007). Filosofskie aspekty protsessov distantsionnogo obrazovaniya [Philosophical aspects of distance education processes]. *Vestnik MGTU*, 10(3), 394-398 [in Russian].
9. Nazarenko, A. L. (2015). Informatizatsiya obrazovaniya: sintez traditsionnogo i elektronnoho obucheniya (opyit sozdaniya novoy modeli lektsionnogo kursa) [Informatization of education: synthesis of traditional and e-learning (experience of creating a new model of a lecture course)]. *Otkryitoe obrazovanie. Nauchno-prakticheskiy zhurnal, Open education. Scientific and practical journal*, 2 (109), 71-72. [in Russian].
10. Ortega y Gasset Jose (1932). *The Revolt of the Masses*. Retrieved from: https://archive.org/stream/TheRevoltOfTheMassesJoseOrtegaYGasset/Philosophy++The+Revolt+of+the+Masses++Ortega+y+Gasset+Jose_djvu.txt. [in English].
11. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy "Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia": vid 25 kvit. 2013 r. No. 466 [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On approval of the Regulations on distance learning" from April 25, 2013, No. 466]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> [in Ukrainian].
12. Safuanov, R. M., Lekhmus, M. Yu., Kolhanov, E. A. (2019). Tsifrovizatsiya sistemy obrazovaniya [Digitization of the education system]. *Vestnyk Ufymskoho hosudarstvennoho nefiianoho tekhnicheskoho unyversyteta, Bulletin of the Ufa State Petroleum Technical University*, 2 (28), 116-121 [in Russian].
13. Stepanov, S. Yu. (2018) *Distsionnoe obuchenie kak resurs razvitiya nepreryvnogo obrazovaniya: riski i vozmozhnosti [Distance learning as a resource for the development of continuing education: risks and opportunities]*. *Nepreryvnoe obrazovanie: XXI vek, Continuing education: XXI century*, 4 (24). Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/distsionnoe-obuchenie-kak-resurs-razvitiya-nepreryvnogo-obrazovaniya-riski-i-vozmozhnosti> [in Russian].

Ашиток Н. И.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ КАК ВЫЗОВ СОВРЕМЕННОСТИ

Статья посвящена актуальным проблемам внедрения цифровых технологий в образовательную систему. Отмечено, что эффективность этого процесса в значительной степени определяет темпы и качество цифровизации других сфер жизнедеятельности человека. Дистанционная форма обучения, основанная на этих технологиях, приобретает интенсивное развитие в условиях глобализации и поддерживается на международном и государственном уровнях. Эта форма способна обеспечить образовательные потребности обучающихся в различных ситуациях, в том числе в условиях карантина. В статье рассмотрены тенденции развития дистанционного обучения как ресурса образования; определены его основные особенности, проанализированы преимущества и риски. Автор подчеркивает необходимость дальнейшего фундаментального изучения, глубокого осмысления и критической оценки рисков цифровизации образования.

Ключевые слова: дистанционное обучение, глобализация, цифровые технологии, изменение роли педагога, цифровая реальность, цифровизация образования, риски цифровизации, морально-этические риски, проблемы развития.

Ashytok N.

DIGITALIZATION OF DISTANCE EDUCATION AS A CHALLENGE OF MODERNITY

Introduction. The article is devoted to the actual problems of introducing of digital technologies into the educational system. The effectiveness of this process in the context of globalization largely determines the pace and quality of digitalization of other spheres of human life. Distance education based on the digital technologies is intensively developing, since it is able to meet the educational needs of students under difficult conditions, including quarantine ones. **The aim** is to investigate distance education in Ukraine. The tasks of the article are to study distance education in the context of its digitalization. Research methods. The paper uses general scientific and special research methods. Among them there are system, addition, induction, deduction, analysis methods. **Research results.** Digitalization of all spheres of modern society life causes both quantitative and qualitative changes of the education system, especially its distance component, which implies new opportunities as well as new risks. The distance education has integrated digital technologies to a much greater extent than full-time education. Thanks to these technologies, distance education has acquired the following features: flexibility (students' ability to attend classes at a convenient time; to learn comfortably in a chosen place and at a convenient pace); modularity (ability to make up a curriculum that meets individual or group needs); parallelism (opportunity to combine professional activity with learning); distance (chance to study despite the distance between a student and a teacher); asynchrony (a student and a teacher could perform the functions of learning and studying not simultaneously); large-scale involvement (the number of distance learning students may be different, as digital technologies are able to provide group and individual forms of interaction); profitability (distance learning does not include rent, heating, lighting of premises for students, etc.); change of the status of the scientific and pedagogical worker (the main functions of the teacher within distance education process are consultative, coordination, etc.); change in the status of a student (a student involved in distance learning is required to have a significant level of primary education, the ability to self-organize); health-preserving (the opportunity to create conditions for self-isolation and learning during quarantine). At the end of the article, the author emphasizes the need for a fundamental study, in-depth understanding and critical assessment of these risks and opportunities. **Discussion.** Most researchers note the positive prospects for the digitization of all aspects of human life, while the risks and negative consequences are less studied. Negative risks can be represented in the possible dehumanization and formalization of education process, deformation of the human personality. The author of the article believes that there is an opportunity of optimal and harmonious interconnection of digital and humanitarian technologies that ensure the moral identity of a person. **Conclusion.** The risks of digitalization of distance education do not reduce its prospects as a resource for further development of the education system. However, there is a need for fundamental study, deep understanding and critical assessment of these risks and opportunities of digitalization of this form of education.

Keywords: distance education, globalization, digital technologies, changing role of the teacher, digital reality, digitalization of education, risks of digitalization, moral and ethical risks, development challenges.

УДК 930.8

В. И. Оноприенко

МАРКСИСТСКИЙ ФЕМИНИЗМ: ГЕНЕЗИС И ДИСКУРС

Институт исследований научно-технического потенциала и истории науки им. Г.М. Доброва НАН Украины
valonopr@gmail.com

Аннотация. Статья посвящена марксистскому дискурсу феминизма как одному из видов женского движения в мире, который привлёк к себе внимание после студенческой революции в Париже 1986 г. и стал началом эпохи становления «новых левых» во многих странах Европы и США, кардинально изменивших политический ландшафт. Показано, что это протестное движение многих слоёв общества против сложившихся стереотипов жизни и деятельности привело к возникновению новых форм жизни, общежития и даже производства (типа коммун) и породило в разных странах новые политические партии, привлекло внимание крупных философов, социологов, психоаналитиков (Эрих Фромм, Герберт Маркузе, Теодор Адорно, Макс Хоркхаймер). Автором марксистского феминизма является Александра Михайловна Коллонтай (1872-1952) – российская революционерка, советский государственный деятель и дипломат, политический социолог рабочего движения России и Европы, чрезвычайный и полномочный посол СССР в Норвегии, Мексике, Швеции. Обоснованно, что она запустила процесс становления «новой» женщины, активного участника социалистического переустройства мира. Марксистский феминизм связан с серией ее практических шагов по освобождению женщины в первые годы советской власти.

Ключевые слова: феминизм и его разновидности, гендерные исследования, патриархат, структурные иерархии общества, А.М. Коллонтай.

Введение

Известно, что Александра Коллонтай с детства владела многими европейскими языками (английским, немецким, французским, шведским, норвежским, финским и др.), интересовалась литературой, брала частные уроки рисования. Обладала сильным характером и развитым самосознанием, была введена в великосветское общество. После уста-

новления власти большевиков и левых эсеров избиралась во ВЦИК и 30 октября лично от Ленина получила пост народного комиссара общественного призрения в первом составе Совета народных комиссаров. При наркомате А. Коллонтай создала Отдел по охране материнства и младенчества и Коллегию по охране и обеспечению материнства и младенчества. В марте 1918 года, стоя на позициях